

Знайомство з новою релігійною традицією

СПАДЩИНА САЇДА НУРСІ: ОСНОВИ ВІРОВЧЕННЯ ТА ІНТЕРВ'Ю З ХУЛІЄЮ САХІН

Ігор Козловський, Олена Богдан

SAID NURSI'S LEGACY: THE BASICS OF FAITH AND INTERVIEW WITH HULYA SAHIN

Igor Kozlovskiy, Olena Bogdan

Останніми роками відбулася інтенсифікація зв'язків між Україною та Туреччиною, зокрема й наукових, що спонукає до ближчого знайомства з релігійними процесами в турецькому суспільстві. Зважаючи на впливовість віровчення Саїда Нурсі в сучасній Туреччині та за її межами, кілька українських робочих груп відвідали Стамбул з метою вивчення спадщини цього ісламського богослова й філософа. Серед їхніх учасників були й автори цього матеріалу, маючи змогу не лише читати роботи Нурсі, а й поспілкуватися з вірянами, для яких його праці слугують щоденним життєвим дороговказом. Відтак пропонуємо читачам познайомитися зі спадщиною Саїда Нурсі як із погляду академічного, так і очима віруючої Улії Сахін (Hulya Sahin). Цим матеріалом ми хотіли б привернути увагу до духовної спадщини Саїда Нурсі – турецького богослова і філософа – не тільки фахівців із питань релігії, а й ширшого кола читачів.

Хулія Сахін мешкає в Стамбулі, де регулярно проводить лекції про доробок Саїда Нурсі для робочих груп із найрізноманітніших куточків світу (від України до Австралії).

Спадщина Саїда Нурсі...

Просвітницька діяльність пані Хулії не є її оплачуваною роботою – натомість здійснювана на громадських засадах. Хулія Сахін докладє значних зусиль для того, щоб більше людей побачили і зрозуміли інший вимір ісламу: не того ісламу, який крізь призму трагічних репортажів у міжнародних ЗМІ асоційований із насиллям і жорстокістю, а того, який підтримував Хулію Сахін у важкі періоди життя, який дає відчуття сенсу та надії, який учить цінувати дар життя та глибше відчувати красу природи, який надихає приймати відвідувачів із різних країн світу як дорогих гостей.

Варто висловити застереження, що, як і низка інших творів, доробок Саїда Нурсі не вільний від обтяжень того історичного контексту, у якому працював мислитель. Наприклад, будучи свідком I і II Світових війн, обидві з яких розпочалися в Європі, він був украй скептично й критично налаштований щодо європейської культури: «Оскільки європейська цивілізація ґрунтується не на чеснотах та шляхах істини, а скоріше на пристрасті і порочних бажаннях, на суперництві й агресії, і до теперішнього часу пороки цієї цивілізації переважали над її перевагами... І все це є сильною причиною і аргументом на користь переваги Азіатської цивілізації. І найближчим часом вона буде домінувати»¹. Завдяки вибіркового цитуванню Саїда Нурсі можна представити як радикального автора, що пропагує релігійний і культурний ексклюзивізм, а також запровадження шаріату навіть у таких аспектах, як покарання за крадіжку відрубанням руки. Попри те, що вихоплені з ширшого контексту цитати Саїда Нурсі могли б бути використані для розпалювання ненависті, для багатьох вірян Туреччини, зокрема й для Хулії Сахін, його доробок слугував джерелом миру – закликом до ненасильницького життя.

Нижче пропонуємо вашій увазі стислий огляд біографії Саїда Нурсі та значення його ідей для турецького сус-

---

¹ Нурсі С. Дамаська проповідь [переклад українською] / Бадіуззаман Саїд Нурсі; переклад Мухібуддіна Йакуба. – Стамбул, 2018. – С. 25–26.

пільства, підготовлений Ігорем Козловським, кандидатом історичних наук, старшим науковим співробітником Відділення релігієзнавства Інституту філософії Національної академії наук України. Після нього – інтерв'ю з Хулією Сахін, підготовлене Оленою Богдан, кандидаткою соціологічних наук, доценткою кафедри соціології Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Запитання були передані пані Хулії англійською; її відповіді були перекладені з турецької мови російською співробітником культурно-історичного центру «Медресе Сінан-паші». Ми залишаємо слова Хулії в цьому перекладі, оскільки подвійний переклад (переклад перекладу) суперечить нормам перекладацької практики. Водночас ми сподіваємося, що це допоможе познайомитися зі спадщиною Саїда Нурсі читачам із Росії, де його твори внесені до Федерального переліку екстремістських матеріалів і відповідно заборонені. В Україні твори Нурсі доступні вільно українською, російською та англійською, тож запрошуємо читачів ознайомитися з його текстами, щоб скласти власну думку як щодо адекватності заборони, так і щодо можливостей впливу ідей цього мислителя на сучасність. Тим часом завершимо вступ до наших матеріалів такою цитатою Саїда Нурсі: «Четверта сила – це гідність, що йде від віри, наділена співчуттям. Тобто не принижуватися і не раболіпствувати перед гнобителями і деспотами, а також самому не принижувати пригноблених. Основи свободи відповідно до Шаріату полягають в тому, щоб не догоджати тиранам і разом з тим не пригнічувати слабких і нещасних і не поводитися високомірно по відношенню до них»².

---

² Нурсі С. Дамаська проповідь [переклад українською] / Бадіуззаман Саїд Нурсі; переклад Мухібуддіна Йакуба. – Стамбул, 2018. – С. 24.

Саїд Нурсі. Життя та вчення

Саїд Нурсі народився 1878 року в гірському селищі Нурсі Східної Туреччини на території Курдистану. Мав виняткові здібності, завдяки яким за короткий час опанував багаторічний курс медресе. Серед курдського населення найбільш розповсюдженим був на той час суфійський тарікат Накшбандія, що також вплинуло на розвиток поглядів Саїда Нурсі. Він не лише займався самоосвітою, а й спілкувався з різними суфійськими шейхами, серед яких найбільш відомим його вчителем був Махмуд Джалалі. Маючи виняткову пам'ять, Саїд Нурсі знав на пам'ять близько 90 книг. Сучасники називали його «Бадіуззаман» – «диво свого часу» – за глибокі знання в ісламських та світських науках. У 1907 році Саїд Нурсі прибув до Стамбулу з метою заснувати університет. Саме там у нього почали з'являтися учні. Свою освітню та просвітницьку діяльність він продовжив у Вані, де викладав своїм студентам.

Саїд Нурсі під час Першої світової війни разом із учнями свого медресе брав участь у боях на Кавказькому фронті. Після здачі Бітліс він потрапив у полон і два роки як полонений (1916-1918) перебував на півночі Росії. Місцева татарська громада запросила його до себе у якості імама. Згодом Нурсі писав: «Я молюся за татар п'ять разів на день... Можливо, вони стали причиною мого спасіння і написання книг «Рісале-і Нурсі». Потім, після звільнення, він повернувся до Стамбулу. Після поразки Османської імперії у Першій світовій війні Стамбул був окупований англійськими військами. У цих складних умовах Саїд Нурсі боровся проти окупантів. Він також протестував проти фетви турецького шейх уль-іслама, який під тиском англійців назвав визвольний рух турецького народу за незалежність «бунтівним». У відповідь він видав власну фетву про повну відповідність шаріату спротиву окупантам. Ці дії Саїда Нурсі отримали високу оцінку Великих Національних Зборів Туреччини і його запросив до Анкари особисто сам Мустафа Кемаль. Але

прибувши у 1920 році до Анкари Саїд Нурсі не знайшов взаєморозуміння з владою нової Турецької республіки. Він виступив проти негативного ставлення до ісламу і тотальної секуляризації суспільства. Саїд Нурсі написав свою декларацію з 10-ти пунктів, у якій закликав до збереження в житті турецького суспільства принципів шариату. На цю тему він мав і бесіди з Мустафою Кемалем. Йому були запропоновані різні державні посади у владі та парламенті Туреччини, але він відмовився і виїхав до Вану. Там влада, без жодних підстав, звинуватила його у вигаданих злочинах і вислала в область Барла в Іспарті. Саме там Саїд Нурсі розпочав «духовний джихад» у вигляді просвітницької діяльності. Ґрунтовні праці Саїда Нурсі заповнили духовний вакуум, який з'явився в турецькому суспільстві в умовах політичних і економічних катаклізмів. Загальний наклад його книг склав більш ніж 600000 примірників. Проти нього було порушено декілька судових процесів у 1935, 1943 та 1952 роках. Були й інші утиски та переслідування. Але, незважаючи на ці гоніння, Саїд Нурсі продовжував свою просвітницьку діяльність і завершив свою головну працю «Рісале-і Нур». Вона складається з його коментарів до коранічних аятів, що подаються з позиції як класичного ісламського спадку, так і з позицій сучасної науки. Помирає Саїд Нурсі в Урфі у 1960 році.

Після смерті Нурсі його послідовники вирішили продовжувати справу свого вчителя і заснували рух «Нурчулуг», який діє не тільки в Туреччині, а й в інших країнах світу. Зараз існує декілька груп послідовників вчення Саїда Нурсі, яких традиційно називають «нурсісти». Вчення нурсізму базується на збірці творів Саїда Нурсі «Рісале-і Нур», яка складається зі 130 незалежних рісалів (книг). Це своєрідний тафсір Корану, який його послідовники вважають найдосконалішою книгою після Корану.

Нурсізм не є окремим релігійним напрямком. Це моральний рух, що спирається на тафсіри Саїда Нурсі. У питаннях фікха нурсісти є ханафітами.

Спадщина Саїда Нурсі...

Деякі дослідники відносять нурсізм до неосуфійських рухів. Але, на відміну від суфійських тарікатів, у нурсізмі відсутні спеціальні правила зікру, сема та певні обряди, що є характерними для суфіїв. Хоча необхідно зазначити, що сам культ Саїда Нурсі наближає нурсистів до традиційної суфійської системи «міюршід-міорід» (вчитель-учень). У діяльності нурсистів є місіонерські риси, спрямовані на розповсюдження «Рісале-і Нур».

Послідовники цього руху, посиляючись на один із хадисів Пророка Мухамада, згідно з яким на початку кожного століття буде з'являтися релігійний лідер, який буде відроджувати традиції ісламу, вважають, що у ХХ столітті Аллаг поклав цю місію на Саїда Нурсі.

Після смерті Саїда Нурсі рух нурсізму було поділено на декілька окремих спільнот. Одна група під керівництвом Хосрова Алтинбашака вважала, що «Рісале-і Нур» повинно бути написано виключно арабською мовою і тільки від руки. Вони отримали назву «письменники». Інша група, що мала назву «читачі», підтримувала друковане видання «Рісале-і Нур» турецькою мовою та її розповсюдження серед населення.

Є також гілки нурсізму, що отримали назви переважно на честь своїх лідерів – Кутлулар (Нова Азія), Сунгур Агабей, Киркінджи Ходжа, Саїд Оздемір, Мехмет Фиринджи (Несіль), Абдуллах Йегін, Мехмет Курдолгу. Деякі з цих спільнот віддають перевагу розповсюдженню друкованого видання книги, інші – розповсюдженню своїх ідей за допомогою газет та журналів, а дехто – за посередництвом радіо і телебачення. Продовжують існувати дерсане (курси), де навчають ідеям Саїда Нурсі.

Спільнота «Нурджулар», яку очолює Фатуллах Гюлен, відрізняється від інших гілок нурсізму більш активною і оперативною реакцією на політичні процеси. У цьому русі культ Саїда Нурсі відчувається значно менше. Також розпов-

суджуються не тільки і не стільки «Рисале-і Нур», скільки книги Фатуллаха Гюлена.

Рух нурсистів було заборонено в Туреччині з 1965 по 1991 рік. З 1991 року діяльність послідовників нурсизму була офіційно дозволена.

Вчення Саїда Нурсі засновано на глибокому вивченні Корану і логічному поєднанні його істин із сучасною наукою. Він проповідував короткий шлях в осягненні істини. Саїд Нурсі вважав ідеалом терплячої людини Айюба (біблійного Іова). Він стверджував: «У майбутньому, де правитимуть розум, наука і технології, безсумнівно буде правити Коран, який спирається на раціональні докази і принципи якого розумні»³. Книги Саїда Нурсі відкидають всі форми ворожнечі і насильства, закликаючи людей Писання (християн та іудеїв) об'єднатися з мусульманами в боротьбі проти безбожництва та розпусти сучасного світу. Він вказував у своїх працях, що всі світові релігії мають одне джерело і закликав з повагою і любов'ю ставитися до всього людства.

Хулія Сахін про вчення Саїда Нурсі

Вы в течение многих лет изучали и преподавали наследие Саида Нурси. Что, на Ваш взгляд, следует знать мусульманам и немусульманам о его трудах? (*You have been studying and teaching Said Nursi's heritage for many years. From your perspective, what should Muslims and non-Muslims know about his work?*)

Саид Нурсі – один из самых авторитетных учёных нашего времени. Его жизнь прошла в служении вере и истинам Корана. На его книгах воспитаны миллионы учеников. Сегодня в самых разных странах можно встретить людей, на различных языках читающих и изучающих его труды. Плод всей его жизни – книги «Рисале-и Нур».

---

³ Нурсі С. Дамаська проповідь [переклад українською] / Бадіуззаман Саїд Нурсі; переклад Мухібуддіна Йакуба. – Стамбул, 2018. – С. 16.

Спадщина Саїда Нурсі...

«Рисале-и Нур» – это толкование смыслов (тафсир аль-ма'нави) Священного Корана и путеводитель по Сунне Пророка, показывающий современному человеку, как на практике воплощать нравственность Пророка и руководствоваться его наставлениями. Аяты Корана – это сокровищница; «Рисале-и Нур» – ключ от этой сокровищницы. Также, «Рисале-и Нур» это своего рода очки, надевая которые мы иначе видим жизнь, Вселенную, окружающий мир и человека. К примеру, в весенних цветах, в рыбах со дна морского, в разнообразных плодах мы видим искусство Творца, в звёздах видим величие Всевышнего. Мы осознаём себя, понимаем смысл жизни и цель сотворения, узнаём откуда мы пришли и куда направляемся. Когда же мы снимаем эти очки, всё выглядит сложным и тёмным, мы чувствуем себя одинокими, без Покровителя. По этой причине мы решили сделать нашу жизнь светлой, читая эти труды, и стараемся донести это до всех интересующихся и ощущающих в этом потребность.

С чего бы Вы рекомендовали начать знакомство с этими книгами тому, кто ни разу не читал их? Почему? (*If someone has never read any of Said Nursi's writings, from which of his texts would you advise to start and why?*)

Сборник трудов Бадиуззамана Саида Нурси, именуемый «Рисале-и Нур», включает в себя четырнадцать книг, состоящих, в свою очередь, из 130 тематических работ (рисале). Каждая из этих книг по-своему ценная и важная, но если речь о начинающем читателе, мы бы посоветовали ему книгу «Слова» и «Посох Мусы», поскольку «Слова» включают в себя все важные темы, необходимые для обретения крепкой, осознанной веры, а также отвечают на всевозможные вопросы. Касательно же «Посоха Мусы» скажем следующее: известно, что когда Пророк Моисей ударял своим чудесным посохом по камню, из него начинала бить вода ключом, и подобно этому, куда бы ни ударил «посох» книги «Посох Мусы», отовсюду бьёт ключом живая вода доказательств существования и единства Всевышнего. Каждый пережитый

нами случай помогает лучше понять Иную (вечную) жизнь и путь пророков. Тот, кто с пониманием прочтёт обе этих книги, по воле Всевышнего будет защищён от опасности неверия.

Какие тексты Саида Нурси были для Вас особенно интересны или особенно ценны? (*Which Said Nursi's texts were particularly interesting or valuable personally for you?*)

Три работы Саида Нурси сильнее всего повлияли на мою жизнь и показали мне новый, чистый путь в этом мире.

Первая работа: «Десятое Слово» из сборника «Слова», также известное как «Хашир Рисалеси» («О воскрешении и Ином мире»). В этой работе Бадиуззаман раскрывает смысл около ста аятов Корана и доказывает бытие Иного мира посредством аргументов и примеров. Основой «Десятого Слова» служит аят: «Посмотри на следы милости Аллаха, на то, как Он оживляет землю после её смерти. Воистину, Он способен оживить мёртвых и способен на всякую вещь» (Коран, 30:50).

Вторая работа – это тема «Великое Знамение» из книги «Лучи». Она является толкованием аята: «Его славят семь небес, земля и те, кто на них. Нет ничего, что не прославляло бы Его хвалой, но вы не понимаете их славословия. Воистину, Он – Выдержанный, Прощающий» (Коран, 17:44).

«Великое Знамение» – это наблюдения путника, спрашивающего у Вселенной о своём Создателе. Все мы – путники, и находимся в поисках. Путник из «Великого Знаменения» ищет своего Творца. Он начинает свои поиски с небес, затем переходя к атмосфере, земле, миру растений, миру животных, к горам и морям, людям, пророкам, чистым сердцам и т.д. На каждом шагу он спрашивает о своём Создателе. Первый раздел темы включает девятнадцать ступеней, и с каждой ступенью он всё ближе к Всевышнему. На последней же ступени путник обретает веру, большую и светлую как солнце.

Спадщина Саїда Нурсі...

Третья работа – «История жизни Бадиуззамана Саида Нурси». Устаз жил в сложнейший период, во времена мирового духовного кризиса. На его жизнь пришлось две мировые войны. Он был в русском плену, пережил ранение, ссылку, тюремное заключение, покушения. Его жизнь была полна страданий. И тем не менее, его не заботили личные проблемы, и он не терял надежды даже в самые трудные времена. Он думал о нас – о будущих поколениях. Все эти моменты нашли своё отражение в его трудах.

Он никогда никого, кроме Всевышнего, не просил о материальных и духовных благах. В своих работах он всегда говорил о благом, о прекрасном. Его единственной целью было остановить атеизм, который он рассматривал как ужасный пожар.

Саид Нурси в тюремных условиях писал о тех прекрасных, благих вещах, которые сегодня, в комфортных условиях, остаются незамеченными и не оценёнными. Это достойнейший пример для нашей молодёжи. Того, кто знакомится с биографией Саида Нурси, покидает отчаяние.

Какое влияние, с Вашей точки зрения, оказали труды Саида Нурси на развитие турецкого общества? (From your perspective, how did Said Nursi's teachings influence the development of Turkish society?)

В Турции, в том числе в последний период существования Османской империи, интеллигенция отдалялась от культуры и религии своего народа. Люди науки вынужденно становились атеистами. Таким образом, наш народ вынужден был выбирать меж двух этих вариантов. Однако «Рисале и Нур» примирил две этих группы и показал новый подход.

Саид Нурси говорил: «Светом совести являются религиозные знания; светом разума – научные дисциплины. В их союзе проявляется истина. На этих двух крыльях усердие ученика устремляется ввысь. С разделением же первое приводит к фанатизму, а второе – к заблуждениям и сомнениям» («Диспуты»). Также, он сказал: «Каждая изучаемая вами

наука своим особым языком неустанно рассказывает об Аллахе, знакомит с Творцом, даёт познать Его. Слушайте не учителей, а эти науки» («Посох Мусы»).

Таким образом, в нашем обществе воспитались религиозные инженеры, верующие химики, молящиеся врачи и т.д. Вне зависимости от своей численности, эта интеллектуальная и религиозная часть общества стала мудростью нашей нации.

Читающий «Рисале-и-Нур» всегда действует положительно: он выбирает не разрушение, а созидание. Саид Нурси открыл этот путь нашему обществу, и этому пути следовали разные исламские движения. В итоге, возросло число интеллектуальных людей, уважающих собственную культуру, любящих свою семью, верующих в Бога, любящих Родину. Впрочем, таковы не только образованные люди, но и все ученики «Рисале-и Нур», представляющие разные слои населения. На уроках «Рисале-и-Нур» присутствуют рабочий и профессор, бедный и богатый, больной и здоровый, молодой и пожилой.

В общественной жизни, в критических ситуациях эти люди действуют разумно. Плоды этого начинают проявляться сегодня, и мы надеемся, что в будущем они проявятся в полной мере.

Во время своих лекций в Стамбуле (октябрь 2018) Вы упомянули, что труды Саида Нурси имеют решающее значение для обеспечения того, чтобы насилие и терроризм не стали привлекательными для турецких мусульман. Не могли бы Вы рассказать нашим читателям об этом влиянии работ Саида Нурси? *(During your lectures in Istanbul (October 2018), you mentioned that Said Nursi's teachings were crucial for ensuring that violence and terrorism do not become appealing for Turkish Muslims. Could you please tell our readers about this impact of Said Nursi's work?)*

У «Рисале-и Нур» есть четыре основных принципа: осознание своего бессилия и осознание своей бедности [по отношению к Всевышнему], милосердие, размышление.

Тот, кто слушает эти уроки, благодаря принципу размышления замечает даже самые мелкие детали. Такой человек ежедневно видит дары Всевышнего и благодарит за них. Благодаря милосердию он ценит всё: людей, животных, растения и даже вещи, которые использует. Сердце, чувствующее такое милосердие, не может быть склонно к терроризму. В основе терроризма лежит невежество и внешнее вмешательство. «Рисале-и Нур» учит нас, каким должен быть истинный мусульманин: «...кто убьёт человека не за убийство или распространение нечестия на земле, тот словно убил всех людей, а кто сохранит жизнь человеку, тот словно сохранит жизнь всем людям» (Коран, 5:32).

Самое страшное для ученика «Рисале-и Нур» – это лишиться довольства Всевышнего, лишиться Его любви. По этой причине он не сможет причинить вред кому-либо, поступить несправедливо.

Такие благие и праведные мысли подобны свету. Он исходит из одного центра, но распространяется повсеместно. Милосердие является основой исламского воспитания в Турции. Ниже я приведу два примера из жизни Саида Нурси.

Устаз Саид Нурси находился в тюрьме города Афьон. В Афьоне его несправедливо судили и намеревались казнить. Однажды, глядя в тюремное окно, он увидел трёхлетнюю девочку и спросил, чья она дочь. Ему ответили, что это дочь прокурора, который обвиняет Устаза. Тогда Устаз подумал, что если Бог доставит неприятности прокурору из-за него, этот ребенок также пострадает. Устаз не стал проклинать прокурора, и вместо проклятия помолился за него.

Второй пример – из тюрьмы города Денизли. В одной камере с учениками «Рисале-и-Нур» находился убийца двух-трёх человек. Он слушал их уроки, а на следующее утро ска-

зал: «Спросите ходжу, можно ли убивать жука, который причиняет нам вред?»

Итак, наша религия основана на таком милосердии. Тот, кто учится этому, не может никому причинить вреда. По этой причине ученики «Рисале-и-Нур» всегда поддерживали порядок в обществе.

Во время своих лекций в Стамбуле (октябрь 2018) Вы упомянули, что почти каждый житель Турции, имеющий отношение к религии, либо читал некоторые работы Саида Нурси, либо хотя бы слышал о них. Какие из книг Саида Нурси наиболее читаемы в Турции? Желаете ли Вы, чтобы какую-то конкретную его книгу прочёл каждый, и если так, то какую именно и почему? (*During your lectures in Istanbul (October 2018), you mentioned that nearly every person in Turkey either read some of Said Nursi's works or at least heard about some of his ideas. Which Said Nursi's books have been read in Turkey the most? Is there a particular book from his heritage which you would like everybody in Turkey to read? If so, which one and why this particular one.*)

Как мы уже упоминали, труды «Рисале-и Нур» преподают нам мощные уроки веры. Мы нуждаемся в этих уроках постоянно, ежедневно, как в воде и хлебе насущном. Поэтому каждый слой нашего общества читает эти уроки, знает и ценит. Наиболее читаемыми темами являются темы о единстве Всевышнего (таухид), то есть те, которые помогают нам познать Создателя.

Кроме того, самая важная помощь Корана для людей это утешение. «Рисале-и Нур» – толкование (тафсир) Корана – дарует утешение, в особенности, наиболее нуждающимся в утешении. Возьмём, к примеру, книгу «Мудрость болезни». Читающий её обретает духовную силу и легче переносит болезнь. Или, например, «Послание для пожилых». Находящиеся в конце своего жизненного пути и читающие это послание замечают прекрасные моменты старости и воздают хвалу Господу.

Спадщина Саїда Нурсі...

Ещё одна часто читаемая тема – «Путеводитель для молодёжи», прививающий молодым людям благонравие. Также, часто читаются темы о поклонении Всевышнему и темы о пророках, укрепляющие силу духа наших людей. Я особенно всем рекомендую читать разделы, говорящие о том, что смерть не является концом и о том, что за трудностями следуют хорошие результаты, а также о милости Всевышнего.

Во время своих лекций в Стамбуле (октябрь 2018 года) Вы упоминали, что работы Саида Нурси помогли вам развить любовь к религии и к религиозным людям. Не могли бы Вы рассказать об этом подробнее? Какие из его работ и какие его идеи привели к этому? (*During your lectures in Istanbul (October 2018), you mentioned that Said Nursi's works helped you develop love for different religions. Could you please tell more about it? Which of his works and which of his ideas led to this?*)

В исламе есть шесть столпов веры. Один из них – вера в четыре небесных Писания, а другой – вера во всех пророков, от Пророка Адама до Пророка Мухаммада (мир им), а также любовь к ним.

Изучая свою религию, мы также познаём другие небесные религии, ведь в Коране Аллах рассказывает нам историю человечества, начиная с пророка Адама (мир ему).

Из Корана мы узнаём пророков Соломона, Давида, Моисея, Иисуса (мир им всем) и т.д. Есть целые суры о нашей матери Марии и о «людях пещеры» («Семь спящих отроков Эфесских»).

В этот момент мы осознаём нашу общность с верующими других небесных религий. Труды Саида Нурси помогают нам в этом. Мы стоим перед лицом абсолютного безбожия, и нам всеми силами следует бороться с этим.

Бадиуззаман говорит: «В достоверных хадисах сказано, что в конце времён истинно верующие христиане объединятся с последователями Корана и будут сражаться со своим

общим врагом – воинствующим атеизмом. В это время люди религии и истины нуждаются в том, чтобы не только искренне объединиться со своими единоверцами, но и временно оставить спорные вопросы с истинно верующими христианами во имя борьбы с общим врагом – воинствующим атеизмом» («Сияния»).

В своих трудах Саид Нурси признаёт, что его взгляды менялись и развивались в течение всей его жизни: в более поздних работах он ссылается на «прежнего Саида» и «нового Саида». Какие идеи Саида Нурси, с Вашей точки зрения, остаются важными для современного мира и, в частности, для мусульман, а какие утратили свою актуальность? (*In his writings, Said Nursi acknowledges that his perspectives changed and evolved throughout his life: in his later works, he refers to "former Said" and "today's Said". From your perspective, which Said Nursi's ideas remain important for today's world at large and in particular for Muslims, and which ones lost their actuality or accuracy?*)

Вы правильно заметили: Саид Нурси делит свою жизнь на два периода – период «Прежнего Саида» и период «Нового Саида». Однако это не имеет ничего общего с изменением его личности, как это понимается на первый взгляд.

Период «Прежнего Саида» приходится на последний этап существования Османской империи. Мир был другим, люди были верующими. Устаз был молод. Чтобы объяснить свои идеи, он писал статьи в газеты. Он интересовался политикой этого периода.

Период «Нового Саида» начинается после Первой Мировой войны, когда все камни были сдвинуты со своих мест и исламский мир распался на части. В Европе возник атеизм, а в России – коммунизм.

В это время Бадиуззаман величайшую опасность для человечества видел в неверии. Таким образом, он направился к одной-единственной цели – к спасению веры нашего народа. И он увидел, что достичь этой цели можно не поли-

тическими методами, а путём знаний и наставлений. Бадиуззаман отрёкся от любой личной материальной и духовной выгоды.

На сегодняшний день период «Нового Саида» сохраняет свою актуальность, поскольку мы находимся перед лицом страшного пожара. Люди в плену материализма, их сердца бесчувственны, их вера слаба. По этой причине человечество не может достичь заслуженного мира и счастья. Будь у нас даже сто рук, мы должны работать только ради истин веры!

Можно ли выделить два-три наиболее важных послания из работ Саида Нурси для сегодняшнего мира и для будущих поколений? (Is it possible to single out two or three the most important messages from Said Nursi's works for today's people of our planet and our future generations?)

«Рисале-и Нур» похож на фруктовый сад с самыми разными фруктами. Каждый может сорвать желаемые плоды и воспользоваться ими. Мы выбрали нижеследующие слова для наших современников и для будущих поколений.

«Тот, кто знает Всевышнего и повинуется Ему, будет счастлив, даже находясь в темнице! Тот же, кто забыл Его, будучи даже во дворце, пребывает в темнице несчастья».

«Подобно тому, как источником всей безнравственности является всего одна фраза, источником всех революций и смуты также служит всего одна фраза. Первая фраза: «Когда я сыт, мне нет дела до умирающих от голода». Вторая фраза: «Ты трудись, а я буду есть». Коран под корень рубит первую фразу необходимостью выплаты закята, тем самым исцеляя эту рану. Основу же второй фразы с корнем вырывает путём запрета ростовщичества, вылечивая её» («Слова»).

«Он (Всевышний) – умерщвляющий, то есть Он освобождает от прижизненных обязанностей, переводит из этого бренного мира в другое местопребывание, освобождает от бремени земной службы. Иначе говоря, из этой смертной жизни он отправляет тебя в вечную жизнь. Итак, это слово

таким образом взывает к тленным джиннам и людям: «Для вас радостная весть: смерть это не казнь, не небытие, не конец, не угасание, не вечная разлука, не случайность, не просто исчезновение без воздействия внешней Силы – смерть это, поистине, освобождение вас Мудрым и Милосердным Творцом от прижизненных обязанностей, это некая смена места пребывания, некое переселение в царство Вечного Блаженства, на подлинную родину, некие врата в мир воссоединения со своими любимыми, близкими и друзьями, девяносто девять из ста из которых находятся там» («Посох Мусы»).